

Ubiranje strun preteklosti

Kratek zgodovinski pregled glasbenega izobraževanja na Idrijsko-Cerkljanskem

Kakšno melodijo bi lahko zaigrali po sedmih desetletjih neprekinjenega delovanja Glasbene šole Idrija: veselo ali žalostno? V durovi ali molovi tonaliteti? Idrijska glasbena šola sodi med starejše glasbene šole na Slovenskem, ustanovljene med prvimi po koncu 2. svetovne vojne, in je poleg postojnske najstarejša glasbena šola na Primorskem. Formalne oblike glasbenega izobraževanja na Idrijskem so še precej starejše, zato vas želim popeljati ne le sedemdeset let nazaj v preteklost, temveč mnogo dlje. Glasbeno izobraževanje na Idrijsko-Cerkljanskem ima globoke korenine, razumevanje minulih dogodkov pa nam omogoča tudi boljše razumevanje sedanjosti.

Najprej je bila... glasba

Kratek pregled glasbenega izobraževanja na Slovenskem

Da živimo na območju, katerega glasbene korenine segajo v res daljno preteklosti, dokazuje najdba piščali v Divjih babah na Cerkljanskem. Neandertalčeva piščal, ki ni ne piščal, ne flavta, velja za najstarejše glasbilo na svetu – staro do 70.000 let. Je dokaz, da je bil tudi neandertalec sposoben izdelati glasbilo iz stegenice mladega jamskega medveda in se glasbeno izražati.

Glasbeno občutenje in izražanje je lastno tudi vsem nam posameznikom in težnja po iskanju »popolnega« zvoča je ob postopnem razvoju družbe neformalno posredovanje znanja iz roda v rod pripeljala do formalnih, organiziranih oblik poučevanja glasbe. Glasba je do danes uspela obdržati sloves najvišje oblike umetnosti in način doseganja transcendentalnega. Iz tega razloga se ne gre čuditi, da je glasba tako tesno povezana z verskimi obredi. Od tod izhaja tudi začetek glasbenega pouka v obdobju visokega srednjega veka pri nas, kjer so se dijaki v stolnih in samostanskih šolah zaradi kakovostne izvedbe cerkvenega obredja seznanili tudi s petjem.

Glasba je bila pomemben del verske vzgoje. Že v drugi polovici 12. stoletja so glasbo poučevali v samostanih, kasneje v župnijskih šolah, v 16. stoletju pa so v cistercijanskem samostanu v Stični imeli celo glasbeno šolo nižje stopnje. Protestantske šole v 16. stoletju so veliko pozornosti dajale pomenu dobre glasbene izobrazbe učiteljev in praktičnemu pouku glasbe, zlasti petju. V Idriji na seznam učiteljev protestantske šole v tistem času zasledimo tudi Gallusovega sorodnika Petra Hendla (Petelina). Od prve polovice 17. stoletja, ko se je tudi na slovenskih tleh že začela doba protireformacije, so bili na področju glasbenega pouka zelo aktivni jezuiti.

V Zahodni Evropi, največ v Franciji in Italiji, so že pred 18. stoletjem odpirali glasbene šole na najvišjih nivojih. Cesarica Marija Terezija je v Avstrijskem cesarstvu v drugi polovici 18. stoletja uvedla reformo na področju šolstva; glede na pouk je osnovne šole ločila na trivialke, glavne šole in normalke. Na trivialkah je bil pouk glasbe odvisen od izobrazbe učiteljev in ni bil obvezen učni predmet, nasprotno pa so bile na glavnih šolah zaradi dopolnitve izobrazbe učiteljskih kandidatov pomembne pevske šole. Nova politična ustava pa je leta 1806 uvedla obvezen pouk petja na glavnih in kasneje v nedeljskih šolah.

Konec 18. in v začetku 19. stoletja je bilo vse več potreb po kvalitetnih glasbenikih, tako instrumentalistih kot pevcih. Pobudo po strokovno izobraženih glasbenikih je prevzelo takrat porajajoče meščanstvo; vse pomembnejši so postali organisti, ki bi hkrati opravljali tudi delo

učiteljev. Pomen pouka glasbe pri izpopolnjevanju izobrazbe bodočih učiteljev je imel v 19. stoletju tako veliko veljavo zlasti zato, ker so bili učitelji nemalokrat tudi cerkveni organisti. Od tod izvira tudi nekoliko kasnejša pogosta vloga slovenskih učiteljev, ki so bili obenem velikokrat tudi pevovodje.

Prva glasbena šola na Slovenskem je bila ustanovljena 16. januarja 1806, ko je dvorna pisarna na Dunaju deželnemu glavarstvu dovolila odprtje glasbene šole pri stolnici. Učitelj Leopold Ferdinand Schwerdt je sprva 17 učencev poučeval koralno in figurativno petje, orgle, godala in pihala.

Druga javna glasbena šola je delovala v okviru ljubljanske normalke med leti 1816–1875. Poučevali so petje, violino, klavir, orgle in generalbas¹. Obiskovali so jo otroci od osmega do štirinajstega leta starosti in po treh letih šolanja so morali že aktivno nastopati. Med leti 1821–1919 je v Ljubljani delovala tudi glasbena šola Filharmonične družbe, toda kot nemški glasbenovzgojni zavod, kar v času prebujanja slovenske narodne zavesti ni bilo nepomembno. Podobna šola je bila razen na Štajerskem: na Ptujju, v Mariboru, Celju, ustanovljena tudi v Idriji.

V 19. stoletju je bilo zelo priljubljeno zborovsko petje, saj je pod okriljem narodnih čitalnic in kasneje drugih društev služilo utrjevanju slovenske narodne zavesti. Čeprav na Idrijsko-Cerkljanskem tamburaški zbori niso več v ospredju, so bili še v šestdesetih letih 20. stoletja precej priljubljeni, njihova priljubljenost pa sega prav v čas konec 19. stoletja. Na zasedenih območjih, se pravi tudi v naših krajih, so jih v dvajsetih letih 20. stoletja italijanske oblasti prepovedale.

V preteklosti je glasbeno znanje iz roda v rod prehajalo v neformalni oblik »iz roda v roda«, med glasbeniki so prevladovali samouki, nekaj glasbenih osnov pa so ljudje po letu 1869 pridobili tudi v ljudski šoli. Takrat je bil uveden nov šolski zakon, ki je kot učni predmet vključeval tudi petje. Pevske šole so delovale sprva v glavnih šolah predvsem z namenom ustrezne glasbene izobrazbe bodočih učiteljev, ki so s poukom petja in inštrumenta glasbeno precej napredovali. Ker pa je bilo glasbenih učiteljev premalo, glasbe večinoma niso poučevali šolani glasbeniki.

Za slovensko glasbeno izobraževanje je bila zelo pomembna ustanovitev Glasbene matice v Ljubljani leta 1882, ki je delovala kot Glasbena šola v okviru nekdanje Srednje glasbene in baletne šole v Ljubljani, danes Konservatorija za glasbo in balet Ljubljana. Glasbena šola pri Glasbeni matici je kasneje ustanovila več podružničnih šol, in sicer v Novem mestu, Celju, Kranju, Trstu in Gorici.

Z letom 1927 je bilo vsakršno javno kulturno udejstvovanje Slovencev na italijanski strani rapalske meje, kamor je spadalo tudi Idrijsko-Cerkljansko, prepovedano. Kljub temu so ljudje skrivaj in pri mašnem obredju še vedno glasbeno delovali.

V slabih 150 letih od ustanovitve prve glasbene šole v začetku do leta 1945 je na Slovenskem delovalo sedem glasbenih šol. Največ glasbenih šol je bilo ustanovljeno v prvem desetletju po koncu vojne: 27. Danes je v Sloveniji v mrežo Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport vključenih preko šestdeset javnih glasbenih šol s 16 podružnicami in kar 61 dislociranimi oddelki. Med njimi je tudi devet zasebnih glasbenih šol, potrjenih s strani ministrstva. Razen ene izjeme so glasbene šole samostojni vzgojno-izobraževalni zavodi, katerih ustanoviteljice so občine, zato se njihov šolski okoliš največkrat ujema z občinskimi mejami.

Kdaj in kako pa se je vse skupaj začelo na Idrijsko-Cerkljanskem? So tudi naši babice in dedki obiskovali glasbeno šolo?

¹ Generalbas: tudi oštevilčeni bas (italijansko basso continuo) je vrsta glasbenega zapisa, pri katerem so nad ali pod basovsko linijo zapisana števila, ki označujejo akorde. Tovrstne okrajšave so se pojavile v času baroka konec 16. stoletja v Italiji.

Idrijska »glasbena« in »godbena« šola

Idrija ima zelo staro glasbeno tradicijo. Pri tem je imel velik vpliv rudnik živega srebra, ki je v preteklosti skoraj v celoti nadzoroval vsa področja javnega življenja in utripa mesta, tudi izobraževanje in glasbeno izobraževanje.

Idrijska rudarska godba na pihala s 350-letno tradicijo velja za eno najstarejših na svetu. V literaturi se kot najstarejšo znano letnico dejavnosti godbe omenja leto 1665 (Janko Trošt, *Idrija, naše najstarejše rudarsko mesto*, 1953) in čeprav ni dokumentirana, velja za relevantno in ne pretirano. Idrijska godba je omenjena tudi v Valvasorjevi *Slavi Vojvodine Kranjske* (1689). Valvasor med praznovanjem zmage nad Turki v Budimu omenja veselico v Idriji 15. septembra 1686, kjer so nastopili tudi muzikanti. Tudi na jamskem načrtu Jožefa Mraka *Prerez idrijske živosrebrove jame* iz leta 1770 je jasno viden oddelek rudarske godbe, ki je bila poleg rudarske milice postrojena v čast obiska toskanskega nadvojvode Petra Leopolda.

Pri izobraževanju mladih glasbenikov so bili zlasti zaradi poučevanja bodočih članov idrijske godbe vse od zadnje četrtine 18. stoletja dalje za Idrijo nepogrešljivi organisti. Slednji so v eni sami osebi pogosto združevali vloge učitelja v (rudniški) šoli, učitelja glasbe in organista. V nekaterih obdobjih so organista plačevali rudarji sami, večinoma pa rudniška uprava.

Ko je bila v Idriji leta 1778 ustanovljena glavna šola, se v zapisih že čez leto dni omenja učitelja violine, ki je glasbo poučeval kot neobvezni predmet in je bil na šolo nameščen zlasti z namenom, da bi rudarski (pihalni!) godbi zagotovil nove mlade glasbenike: »... in ker je že od nekdaj imel rudnik svojo godbo, je erar plačeval tudi posebnega učitelja za violino, da bi rudarska godba imela naraščaj.« (Arko 1931: 220).

Zaradi nezadostnega števila učiteljev iz ljubljanske pripravnice je šolsko ministrstvo na Dunaju leta 1852 dovolili odpreti pripravniški tečaj za učitelje tudi v Idriji z namenom, da se na njej izobrazijo učitelje za podeželske enorazredne šole. Del predmetnika je bil tudi glasbeni pouk in že takrat so ustanovili posebno »glasbeno šolo« (*Musikschule*).

S poukom na glasbeni šoli so začeli v šolskem letu 1852/1853. Poleg učiteljskih kandidatov so glasbeno šolo obiskovali tudi učenci glavne šole, saj je bilo v prvem letniku pedagoškega tečaja 14 učencev, iz seznamov glasbene šole pa je razvidnih 18 imen. V slabih desetih letih od 1857–1866 je idrijsko glasbeno šolo obiskovalo 138 učencev. Bodoči učitelji so imeli na pedagoškem tečaju predpisanih tudi šest ur orgljanja na teden.

Na šoli je deloval sposoben učitelj in organist Viktor Roba. Poučeval je violino, rog, klarinet, zapisoval narodne pesmi in bil član ljubljanske Filharmonične družbe. Nasledil ga je Anton Krašner (1808–1861), organist in zborovodja. Zanimiv je podatek, da so ostali učitelji pedagoško pripravnico vodili brezplačno, samo učitelj glasbe Anton Krašner, je dobil 50 goldinarjev na leto!

Ohranilo se je izročilo, da je bila glasbeno zelo nadarjena tudi Krašnerjeva sestra Marija, ki je po bratovi bolezni celo prevzela pouk petja na pedagoški pripravnici. Dijaki so jo zelo spoštovali, vendar so se je zaradi strogosti tudi bali – kadar so zgrešili tipke, jih je namreč kaznovala kar s tleskom ravnila po rokah! Zaradi tedanjih družbenih pravil, ki niso dovoljevala, da bi na učiteljišču učila ženska, jo je zamenjal Janez Gnezda (1816–1875). Slednji je po zaključku poučevanja na učiteljišču v Idriji postal tudi zasebni glasbeni učitelj znamenite in vplivne družine Windischgrätz na gradu Haasberg pri Planini.

Pedagoški pripravniški tečaj je po dobrih dvanajstih letih delovanja s šolskim letom 1865/1866 sicer prenehal z delovanjem, a glasbena šola je obstajala še naprej. Na njej so odtlej poučevali le gosli (violino), saj je petje po novem postalo obvezen učni predmet in so ga zato opustili. To šolo so na novo poimenovali »godbena šola«, saj so na glasbeni šoli poučevali tudi teorijo glasbe, ne zgolj inštrumentov. Da je bila vloga organista in glasbenega učitelja pogosto združena, dokazuje tudi oglas v dnevnem časopisu *Laibacher Zeitung* z dne 19. februarja 1875, v katerem je objavljen oglas za službo organista in cerkovnika v Idriji. Iz ponujene plače pa je razvidno, da je bilo največ denarja namenjenega za poučevanje violine v šoli. Od kandidata se je pričakovalo tudi dobro znanje nemščine in slovenščine ter poznavanje godal, pihal ter generalbasa.

Število učencev glasbene šole, ki je še naprej delovala v okviru cesarsko-kraljeve rudarske šole, je stalno naraščalo. Pouk glasbe je bil uveden v vse štiri razrede za uro tedensko. Violino so še naprej učili na godbeni šoli. V štiridesetih letih (1868–1898) je šolo obiskovalo 76 učencev. Boj za mesto glasbenega učitelja je bil precej velik: Anton Božič je na cesarsko kraljevo rudniško direkcijo 18. oktobra 1898 naslovil prošnjo, da je dobro opravil izpit iz violinske igre in si zato želi učiteljske službe. Le dva dni kasneje je ravnatelj Alojz Novak na direkcijo naslovil priporočilno pismo o ustreznosti kandidata Božiča s pojasnilom, da je bil slednji dober ne le v violinski igri, temveč tudi v teoriji in melodiki. Kljub vsemu ni pozabil pripisati, da sta sposobna učiti tudi rudniška delavca Leopold Majnik in Anton Blažič. Godbena šola je delovala tudi v 20. stoletju in na njej so še vedno poučevali le godala, po koncu prve svetovne vojne, pa je glasbena šola skoraj zamrla. Arhivski viri razkrivajo, da je bil preizkus glasbene nadarjenosti tudi nekoč običajen postopek: državno rudniško ravnateljstvo v Idriji je vodstvo meščanske ljudske šole za deklice obvestilo, da se je za godbeni pouk prijavilo kar 35 učenk meščanske šole, od katerih bodo izbrali le tiste, ki imajo najboljši posluš in glasbeni talent.

S tem pa različnih oblik glasbenega izobraževanja na Idrijskem še ni konec; leta 1923 je v Idrijo prišel Karel Pahor (1896–1974), diplomant konzistorija v Bologni, in ustanovil glasbeno šolo. Na njej so poučevali vsa godala na lok, klavir in harmonij, teorijo, zborovsko in solo petje. Pouk je potekal v poslopju mestne realke. Šola je delovala le slabo leto, saj so leta 1924 italijanske oblasti Pahorja izgnale iz Idrije. Pahor je nadaljeval s pedagoškim delom in po njem se danes imenuje glasbena šola na Ptujju.

Leto 1946: »Z vsemi močmi v cvit glasbe v našem okraju«

Četudi so si prebivalci Idrijskega in Cerkljanskega želeli glasbene šole, se zdi, da je bila njena ustanovitev zlasti kulturno-politično vprašanje. Povojna delitev nekdanjega zasedenega območja pod Italijo – Julijske krajine – na Cono A (Trst, Gorica) in Cono B (Slovensko Primorje in Istra), pri čemer je prva pripadla Italiji, je med drugim za Primorsko pomenila tudi in izgubo glasbenih izobraževalnih središč v Trstu in Gorici. To je pomembno vplivalo na organizacijo glasbenega izobraževanja, saj so oblasti želele preprečiti odhod nadarjenih primorskih glasbenikov v italijanske šole. Iz tega razloga so bile primorane razmisliti o ustanovitvi glasbenih šol tudi v manjših krajih – kot na primer v Idriji.

Po koncu druge svetovne vojne je skrb za ljudsko kulturno dejavnost leta 1946 prevzel novoustanovljeni okrajni odbor za ljudsko prosveto v Ajdovščini, ki je spadal pod Ljudsko prosveto Slovenije. 13. maja 1946 je bila izdana odredba o glasbenih šolah, ki je po priključitvi začela veljati tudi za Primorsko. Uredba o nižje organiziranih glasbenih šolah na področju narodne vlade Slovenije, ki je namen teh šol opredelila kot zavode, ki so na eni strani pripravljale naraščaj za strokovno šolanje na višjih nivojih, obenem pa so nudile glasbeno izobrazbo najširšemu sloju

prebivalstva. Glavni pobudnik ustanavljanja nižjih glasbenih šol je bil dolgoletni primorski glasbeni delavec Ivan Silič.

Oblast je za organizacijo glasbene šole v Idriji pooblastila nekdanjega maturanta idrijske realke in takratnega ravnatelja tehnične šole Danila Udoviča. Toda v Idriji so bili korak pred uradnimi postopki: Glasbena šola Idrija je začela brez odloka delovati že februarja 1946, tj. štiri mesece pred izdajo uradnega odloka o ustanovitvi, čeprav se glede datuma viri nekoliko razhajajo, saj nekateri kot uradni začetek pouka omenjajo 1. februar, drugi pa 28. februar. Razlog, da so s poukom lahko začeli tako zgodaj, v spominih pojasni kasnejši ravnatelj glasbene šole Klemenčič, ki je mlade godbenike začel učiti že novembra leta 1945 (kar naj bi med starejšimi člani godbe bojda povzročilo kar nekaj nejevolje!). Okoli sebe je uspel zbrati še štiri učitelje. Ravnatelj Udovič je poučeval klavir, prav tako Lavra Medvedič, Jožef Klemenčič pihala, Damijan Flander violino ter France Koler glasbeno teorijo.

Tudi uradno je bila idrijska glasbena šola skupaj s postojnsko dne 27. junija 1946 ustanovljena kot prva na Primorskem. Izdaja odloka je bila precej zapletena, saj jo je moralo potrditi več organov: najprej je odlok o ustanovitvi šole odobrila vojaška uprava za Julijsko krajino, Istro, Reko in Slovensko primorje, ki jo je pooblastil Primorski narodnoosvobodilni odbor (PNOO) za Slovensko Primorje v Trstu, sam odlok pa je nato izdalo poverjeništvo PNOO za Slovensko Primorje v Ajdovščini.

Prve mesece so učitelji poučevali brezplačno, saj jim tajnik nekdanjega okrajnega ljudskega odbora brez uradnega dekreta o imenovanju na učiteljsko mesto ni hotel plačati. Klemenčič je zaradi spora z mestnim tajnikom zagrozil z odpovedjo poučevanja – hotel je na delo v rudnik ali k vojakom – toda predsednik odbora se je nato le odločil izplačati honorar do uradnega imenovanja z dekretom. Ta je bil izdan 1. septembra 1946.

V začetku je bilo v glasbeno šolo vpisanih 88 učencev. Če idrijsko šolo po številu učencev primerjamo z glasbeno šolo v Ajdovščini, ki je imela ob ustanovitvi 9. februarja 1948 vpisanih 91 učencev, sta zelo primerljivi, toda v Ajdovščini je skoraj polovica učencev odpadla zaradi pomanjkanja inštrumentov. To priča, da je bila idrijska glasbena šola pri zagotavljanju ustreznih pogojev dela kar precej uspešna, čeprav so tudi v tukajšnji šoli beležili precejšen osip, ki pa je bil bolj posledica hitrega upada zanimanja učencev. Prvi učenci so že ob koncu šolskega leta, junija 1946, pripravili prvi javni nastop. Izpite je ocenjeval inšpektor iz Ljubljane Anton Ravnik, sicer izredni profesor na Akademiji za glasbo.

Delovanje glasbenih šole je urejalčasni pravilnik o glasbenih šolah z dne 4. septembra 1946. Šolo naj bi vodil upravitelj (do 100 učencev) ali ravnatelj (nad sto učencev), ki bi ga določil pristojni mestni ali okrajni narodnoosvobodilni odbor. Ta naj bi kril tudi materialne in osebne izdatke šole. V prvih letih so bile razmere in kadrovska zasedba še neurejeni, toda v naslednjih letih so programe uskladili z jugoslovanskimi in v šolskem letu 1953/1954 so se učitelji pridružili Društvu glasbenih pedagogov. Pestilo jih je tudi pomanjkanje učiteljev in iz zapisnika seje z dne 26. aprila 1954 so zapisali, da so morali zaradi odhoda učitelja klavirja slabše učence odsloviti s šole, saj učitelji niso zmogli poučevati tolikšnega števila otrok. Na posameznega učitelja naj bi namreč odpadlo do 18 učencev. Formalni status idrijske glasbene šole se je tekom desetletij usklajeval z državnimi direktivami; tako je ob izdaji zakona o glasbenih šolah leta 1972 utrdila svoj položaj. V sodobnosti je do največje spremembe v organizaciji delovanja šole prišlo leta 1997, ko sta ustanoviteljici šole postali Občina Idrija in Občina Cerkno. Poleg podružnice v Cerknem oddelek Glasbene šole Idrija danes deluje še v Črnem Vrhu nad Idrijo.

Ena največjih težav glasbene šole v Idriji je bila zagotovitev ustreznih prostorov. Vse do začetka šestdesetih let se je morala šola večkrat seliti, poleg tega so bile učilnice raztresene po različnih delih mesta: v stari osnovni šoli, na gimnaziji, v stavbi nekdanje ubožnice na starem trgu (danes mesnina), nad Antonijevim rovom ter v nekdanjem župnišču. Leta 1954 je imela šola za 126 vpisanih otrok na razpolago 10 raztresenih učilnic: šest v Idriji in štiri v Cerknem. V šolskem letu 1960/1961 je šola vendarle uspela pridobiti prostore v drugem nadstropju gradu Gewerkenegg, kjer z izjemo krajšega gostovanja med obnovo sredi devetdesetih let 20. stoletja domuje še dandanes.

Tudi v Cerknem je glasbena šola zaživela že oktobra 1945, in sicer v okviru prosvetnega društva Simon Gregorčič pod vodstvom domačina Metoda Peternelja. Slednji je mlade učil glasbeno teorijo, klavir, harmonij in violino. Nadomestil ga je šolani glasbenik Ciril Bevk, ki je poučeval klavir od 1. aprila 1950 ter vse do upokojitve. Zaradi zagotovitve delovanja je Peternelj leta 1949 na idrijski okraj naslovil prošnjo po priključitvi cerkljanske glasbene šole k idrijski. Njegova prošnja je bila sprejeta in Podružnična glasbena šola v Cerknem v prostorih nekdanje sodnije, danes Cerkljanskega muzeja, obstaja še danes. Obiskuje jo preko sto učencev letno.

Učenci Glasbene šole Idrija sodelujejo v različnih sestavih in danes na šoli poleg komornih skupin delujejo tudi pihalni, godalni in harmonikarski orkester. Šola je tudi članica različnih stanovskih združenj in sodeluje z Zvezo slovenskih glasbenih šol (ZSGŠ) in Zvezo primorskih glasbenih šol (ZPGŠ).

Prvi ravnatelj glasbene šole je postal že omenjeni Danilo Udovič, edini brez uradne glasbene izobrazbe, ki se je z mesta ravnatelja dokončno poslovil leta 1947, ko ga je nadomestil domačin Jožef Klemenčič (1903–1963). Klemenčiča je kot ravnatelj leta 1961 nadomestil Ivan Rijavec (1905–1980), ki je učil je kar tri predmete: glasbeno teorijo, harmoniko in klavir. Slednji je ravnateljaval do leta 1972, ko ga je nadomestila ena prvih učiteljic na šoli, pianistka Lavra Primožič Medvedič (1921–2014), ki je ostala ravnateljica do leta 1980. V letih 1981 do 1989 je bil ravnatelj Drago Kanduč (1933–1990). Za Kandučem je ravnateljica glasbene šole postala Marija Rijavec (1937), pianistka. Njo je leta 1997 nadomestila Stanka Močnik (1947), profesorica teorije o glasbi. Emil Semec (1962), učitelj trobil, je postal ravnatelj leta 2004, od leta 2015 pa njegovo delo nadaljuje Tonja Lapanja Brenčič (1972), ki na glasbeni šoli poučuje solo petje.

Učitelji glasbene šole že desetletja soustvarjajo glasbeno kulturo tudi izven dejavnosti glasbene šole na celotnem območju Idrijskega in Cerkljanskega ter tudi širše. Kar nekaj izmed njih je priznanih slovenskih skladateljev. Učiteljski zbor in vodstvo šole je že od samih začetkov šole nadaljeval s tradicijo vzgajanja godbenikov različnih sestavov, zlasti idrijske rudarske godbe. Ravnatelj Klemenčič je poleg glasbene šole vodil tudi idrijsko rudarsko godbo. Neuradno je že leta 1946 začel oblikovati mladinsko godbo na pihala, ki je kot podmladek rudarske godbe uradno z delovanjem začela leta 1948. Obe sta intenzivno nastopali po vsej Primorski. Mladinski in članski del sta se združila leta 1951, tako da je orkester štel 48 članov. Nekaj let kasneje je ustanovil še tamburaški orkester v Idriji, pod organizacijo šole pa so bile ustanovljene tudi v Godoviču in Cerknem. Sodelovali so tudi z mladinsko godbo v Žireh. Leta 1961 je mesto kapelnika idrijske godbe prevzel Drago Kanduč, ki se je zaposlil v Glasbeni šoli, ter že leto dni kasneje ponovno ustanovil mladinsko godbo. Ta je bila kmalu pridružena starejšemu sestavu. Podobno tudi v Cerknem šola med drugim vse od leta 1974 skrbi za podmladek tamkajšnje mestne godbe – Pihalnega orkestra Cerkno. Sodelovanje z Glasbeno šolo Idrija je vse od njene ustanovitve leta 1946 izrednega pomena pri novačenju mlajših članov, saj z njimi uspešno sodelujejo že vrsto let in samo v letih 2007–2012 so sprejeli 15 mladih glasbenikov. Glasbena šola se je s pismom o nameri skupaj z obema godbama ter občinama zavezala k vzgoji mladih glasbenikov, ki bi iz šolskega orkestra dopolnjevali mesta v obeh godbah. Idrijsko godbo od leta 2000 vodi nekdanji učenec glasbene šole, muzikolog Domen Prezelj.

Idrijski ravnatelji in učitelji pa izven šolskih dejavnosti niso zaslužni le za skrb godbenega podmladka in njegovo glasbeno vodenje, temveč so organizirali in vodili tudi številne zborovske sestave na celotnem območju občin Idrija in Cerklje: otroške, mladinske, ženske in mešane ter moške oktete. Med prvimi je bil Ivan Rijavec, ki bil tudi med ustanovitelji revije *Primorska poje*. Njegovemu zgledu so kot zborovodje sledili še drugi zaposleni učitelji: Ivan Rijavec ml., Stanka Močnik, Pavel Magajne, Aleksandra Žakelj in Tonja Lapanja Brenčič.

Učitelji glasbene šole so v njenih začetkih v veliki meri izhajali iz tukajšnjega prostora, danes pa jih zaradi razširjenega nabora učnih predmetov in števila učencev precej prihaja tudi od drugod. Kljub temu glasbena šola vse od svojih začetkov skrbi za nadaljnjo izobrazbo nadarjenih glasbenikov, ki so na eni strani ohranili tesne vezi z zavodom kot učiteljski podmladek, spet drugi pa uspešno koncertirajo celo na največjih svetovnih odrih.

Prvi učenci so lahko izbirali med učenjem klavirja, violine, pihal, trobil, harmonike, kitare in glasbene teorije. Pouk klavirja, violine in čela je trajal deset let, ostali pa šest. Danes je nabor neprimerljivo pestrejši. Nekdanji 2. člen statuta iz leta 1962 je predmete glasbene šole delil na glavne in dopolnilne predmete. Slednji so bili: nauk o glasbi, harmonija, kontrapunkt, oblikoslovje, nauk o instrumentih, glasbena zgodovina in zborovodstvo.

Ne samo, pa vendarle o kvaliteti strokovnega dela pričajo tudi dosežki na različnih tekmovanjih. Tese se je nabralo preveč, da bi jih na tem mestu naštel, zato jih boste v publikaciji našli navedene posebej. Da poslanstvo Glasbene šole Idrija presega le posredovanje znanja glasbene tehnike in od samih začetkov vključuje tudi druge vrednote, priča tudi 4. člen statuta *Pravila o notranji ureditvi in delu Nižje glasbene šole v Idriji* iz leta 1962:

Šola izpopolnjuje svojo nalogo s tem, da:

- posreduje učencem predpisano učno snov ter jih navaja k *razumevanju in smiselnemu uporabljanju pridobljenega znanja,*
- razvija pri učencih *sposobnost za opazovanja, za kritično mišljenje in za samostojno umsko delo,*
- oblikuje pri učencih *kolektivno zavest in razvija druga moralna svojstva značaja,*
- vključuje učence v razne oblike dela, jim daje *temelj glasbeno tehnične izobrazbe* ter oblikuje socialistični odnos do dela,
- odkriva učencem *vrednote in lepote umetnosti,*
- uvaja učence v *estetsko doživljanje umetnostnih stvaritev,*
- navaja učence na *aktivno sodelovanje* pri vzgojnem in izobraževalnem delu.

O več kot uspešnem izpolnjevanju svojega poslanstva že od samih začetkov glasbene šole priča tudi »pritožba« nekdanjih gimnazijskih profesorjev, zabeležena v zapisniku seje glasbene šole z dne 26. aprila 1954. Profesorji so se jezili na glasbeno šolo, saj so prav glasbo krivili za nenapredovanje učencev, ki so obiskovali glasbeno šolo, ker naj bi zato zanemarjali učenje! Učitelji glasbene šole so na očitke umirjeno odgovorili, da je to skoraj neverjetno in neutemeljeno, saj je kultura vendarle izjemno pomembna in učence spodbuja k delovanju na večih področjih hkrati, kar od njih terja le še več prizadevnosti.

Sine musica nulla vita^{*2}

V sedmih desetletjih se je na mestu ravnatelja glasbene šole Idrija zvrstilo 10 ravnateljev, svoje znanje je učencem delilo preko 80 učiteljev, šolo pa je vse od leta 1975/76 samo v Idriji vedno obiskovalo okrog 200 učencev letno! Še dodatnih sto učencev redno obiskuje podružnico glasbene šole v Cerknem. Toda njena vpliv in pomen zaradi soustvarjanje kulturnega in glasbenega življenja na Idrijskem in Cerkljanskem ter nenazadnje postopnega širjenja in razvijanja glasbenega okusa občinstva segata še dosti dlje.

Se še spomnite uvodnega vprašanja o tonaliteti, v kateri bi zapisali zgodovino glasbene šole v Idriji? Odgovor je jasen in nedvoumen – v duru, seveda. Ljubezen do glasbe, želja po posredovanju glasbenega znanja in srčnost so pomembne lastnosti, ki zaznamujejo generacije učiteljev te šole. Glasbena dediščina tega prostora je odličen dokaz za to!

Naj zaključim z mislijo iz govora ob zaključku šolskega leta prve generacije učiteljev šole (IDR 224, GŠ 13/48): »Zato rečem vsem tistim, kateri pošljete v našo šolo svoje otroke, bodite nam v pomoč in ravnateljstvo bo delalo z vsemi močmi v cvit glasbe v našem okraju.«

Autorica teksta:

Marija Terpin Mlinar
nekdanja učenka in zgodovinarka,
višja kustosinja, Mestni muzej Idrija

Viri in literatura

Zgodovinski arhiv Ljubljana Enota Idrija, fond Glasbena šola Idrija, SI ZAL IDR 224, GŠ 13, GŠ 44.

Zgodovinski arhiv Ljubljana Enota Idrija, fond Rudnik živega srebra Idrija, SI ZAL IDR 55, fasc. 846.

Mihael Arko, *Zgodovina Idrije*. Gorica, 1931.

50 let Glasbene šole Idrija. Ur. Marija Rijavec et. al. Idrija, 1996.

Slavica Pavlič, Janez Kavčič: Ivan Rijavec 1905–1980. Življenje in delo. *Kronika*, let. 50/št. 1, 2002, str. 224–225.

Slavica Pavlič, *Zgodovina idrijskega šolstva*. Idrija, 2006.

Marija Terpin Mlinar, *Godbeno društvo rudarjev Idrija*: interno gradivo za prijavo enote nesnovne dediščine. Mestni muzej Idrija, 2012.

Alenka Verč, *Zgodovina glasbenega izobraževanja na glasbeni šoli Vinka Vodopivca Ajdovščina*: diplomsko delo. Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, 2006. Dostop: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=5554> [10. 5. 2016 ob 20:15].

Zbornik ob 50-letnici Zveze primorskih glasbenih šol. Ur. Bernarda Paškvan. 2014. Dostop: <http://www.zpgs.net/projekti/obletnica/zpgs50.pdf> [10. 5. 2016 ob 20:55].

²² Latinski rek, ki v prevodu pomeni: Brez glasbe ni življenja.